

זהר שביט • שכר המרצים

מלכות הנוכנים

פקידי האוצר מציעים לשנות את מבנה השכר באוניברסיטאות. לפי ההצעה, מרצים שמלמדים מקצועות מבוקשים, כמו ראיית חשבון ומשפטים, יזכו לשכר של "כוכבים", ואילו מרצים שמלמדים מקצועות אחרים, כמו מחשבת ישראל, פיזיקה או פילוסופיה, יקבלו שכר "דגיל". הנימוק של האוצר: כך נהוג באמריקה.

בארה"ב יש מרצים שאכן זוכים לשכר של "כוכבים", אבל בארה"ב גם מחויב כל סטודנט ששואף להפוך למשפטן או לרופא להשלים תואר ראשון במדעי הרוח. ההנחה היא שבוגר אוניברסיטה זקוק להיכרות בסיסית עם יסודות התרבות האנושית קודם שהוא מקבל על עצמו אחריות לגורלם של בני-אדם. כך מובטח מעמדם של הלימודים ההומניסטיים.

בישראל, כידוע, המצב שונה. אם האוניברסיטאות יעודדו בריחת מוחות למקצועות שנהשבים מעשיים, עלולים מדעי הרוח להתרוקן מחוקריהם ומתלמידיהם. מדינת ישראל מאכזרת מדי שנה מאות אקדמי אים מכריקים שעוזבים את הארץ. אבל, ככל שה-

דבר יישמע מפתיע לפקידי האוצר, הגורם העיקרי לעויבה של האקדמאים האלה אינו השכר הגבוה יותר שמציעות להם אוניברסיטאות זרות (אף שגם לכך יש משקל), אלא עליבות המעבדות וקריסת הספריות בארץ. אנשים מבריקים שבוחרים בקריירה אקדמית יודעים שהם מוותרים בכך על הסיכוי להפוך עשירים. מה שמניע אותם הוא בראש ובראשונה התשוקה למחקר.

לכל מרצה המכיר בערך עצמו יש פיתוי גדול לברך על הצעה שמשדרגת שכר של "כוכבים". אבל זו מלכודת. המשמעות האמיתית של תוכנית האוצר היא ויתור על הסכמי השכר הקיבוציים לטובת חוזים אישיים. ויתור כזה נעשה לפני 25 שנה בשוק העיתונות. העיתונאים היו מאושרים ממנו. כל אחד מהם היה בטוח שייצא נשכר. בטווח הארוך פגעו החוזים האישיים בשכרם ובמעמדם.

כמיוחד צריך למחות על השאיפה של האוצר לדרג את המחקר ואת ההוראה באוניברסיטאות בהתאם ל"ערך השוק" שלהם. הרי בלב לבם של

הקמפוסים ניצב הרעיון, שנתונים כלכליים בני חלוף אינם צריכים להיות הבסיס לחברה תרבותית. ללימודי פיזיקה אין "ערך שוק", אבל הם היסוד לרוב ההישגים הטכנולוגיים, כמו גם למיצוי שאיפת האדם להכיר את היקום הסובב אותו. ללימודי תלמוד או מקרא או היסטוריה יהודית אין "ערך שוק", אבל אוניברסיטה ישראלית שתוותר עליהם תמעל בשליחותה ובוהותה. גם ללימודי פילוסופיה אין "ערך שוק", אבל עולמנו יהיה דל בלעדיהם.

ואגב, אם נפשם של פקידי האוצר יוצאת כל-כך למורל האמריקאי, כדאי שילמדו אותו לעומק. בארה"ב פועלות מאות מכללות של המדינה, שמאפשרות לצעירים ללמוד בלי לשלם שכר לימוד, או תמורת שכר לימוד צנוע מאוד. באמריקה מאמינים שלכל אדם הזכות לרכוש השכלה גבוהה. בישראל האוצר מנסה שוב ושוב להכביר את הנטל על הסטודנטים, הכבד ממילא.

פרופ' זהר שביט מרצה ביחידה למחקר התרבות באוניברסיטת תל-אביב